

ПЕРЕДМОВА

Коли Квентін Тарантіно пише сценарій, то спочатку йде в канцелярську крамницю, де купує записник на 250 сторінок та чорні й червоні маркери. Раніше він писав на людях: у ресторанах, барах, кав'ярнях, на задньому сидінні машини — де завгодно, аби не вдома. А от сценарій «Джанго вільного» створив на балконі спальні свого великого й хаотично розбудованого особняка на Голлівудських пагорбах. З балкона відкривається вид на басейн, апельсинове дерево і зелені каньйони. Тут є компактна стереосистема, щоб слухати власні мікстейпи.

Тарантіно прокидається о десятій-одинадцятій ранку, вимикає домашній телефон, човгає на балкон і починає робочий день, що триває шість-вісім годин, якщо не підведе натхнення. Найлегше йому даються діалоги. За його словами, він не пише репліки персонажів, а радше розшифровує їх, немов стенографіст. Часом найвдаліші моменти з'являються після

ЛІВОРУЧ. У рамці з кадру «Кримінального читива» ПРАВОРУЧ. Удома, на Голлівудських пагорбах, 2013

того, як він, здавалося б, завершив сцену. Наприклад, попервах Тарантіно гадки не мав, що банда зі «Скажених псів» почне сперечатися через свої прізвиська і що містер Блондин витягне із чобота бритву.

— Я наче та губка, — так він описує свій творчий процес. — Я підслуховую, що кажуть люди. Підглядаю за характерною поведінкою. Хтось жартує, і я запам'ятовую жарт. Хтось розповідає історію із життя — і я вбираю її в себе... Коли пишу сценарій, моя ручка, немов антена, ловить сигнали, і раптом з'являються вже більш-менш сформовані персонажі. Я не пишу діалоги — я змушую героїв розмовляти між собою.

Створюючи сценарій, Тарантіно часто телефонує друзям зі словами: «Ану слухай» — і зачитує написане. Він не шукає схвалення, а прагне почути текст їхніми вухами. Після знайомства з кінокритиком Елвісом Мітчеллом на кінофестивалі в Сіджасі 2004 року Тарантіно прочитав йому сценарій «Смертстійкого» в патіо лос-анджелеського готелю.

— Навіть машина жила власним життям, тільки не так, як КІТТ 2000, — відзначив Мітчелл, згадуючи автівку зі штучним інтелектом із франшизи «Лицар доріг». — Тарантіно захоплюється своїми персонажами і коли читає сценарій, ми бачимо конфліктні фігури, заглиблені в себе... Кожен зображений ним герой має певний інтерес: найчастіше це потреба змусити глядача зрозуміти себе, але на власних умовах.

ПРАВОРУЧ. Тарантіно і його мистецтво вдома у Каліфорнії, 2013, кризь об'єктив Патріка Фрейзера

Коли сценарій завершено, Тарантіно друкує його одним пальцем на машинці Smith Corona, що дісталася йому від колишньої дівчини. Він користується нею ще із часів «Скажених псів». Дислексик Тарантіно пішов з лос-анджелеської школи в Гарбор-Сіті після дев'ятого класу, хоча його IQ дорівнював 160. Його граматики і пунктуація не на висоті — Квентін сам каже, що «моє писання не розбереш», — тому зазвичай віддає сценарій друзі або машиністці, і ті вже виправляють помилки. Потім він робить 30–35 копій і влаштовує вечірку.

— Я надсилаю їх Гарві Вайнштейну та іншим людям, а потім у мене збираються друзі, розбирають решту примірників, п'ють шампанське, і ми гуляємо. Цілий день хтось приходить і бере друкопис — я не ставлю на них водяні знаки, — а ми висимо, теревенимо, їмо і п'ємо.

Усі стіни в будинку завішані кіноафішами, стоять бронзові скульптури Міі Воллес із «Кримінального читива», Луїса, Мелані та Макса Черрі зі «Джекі Браун» і містера Блондіна зі «Скажених псів», які Тарантіно замовив у тєхаського скульптора. В одному крилі облаштовано кінотеатр, стилізований під старомодні кінозали: підлога вкрита килимом у ромбик, на низеньких мідних стовпчиках висять оксамитові мотузки, а п'ятдесят крісел кількома рядами спускаються до екрана. Унизу стоїть червопа канапа, на якій Тарантіно переглядає стрічки сам. Нерідко буває так, що ввечері, після відвідування пізнього здвоєного сеансу, він іде у свій кінозал і дивиться третій або четвертий фільм — відкинувши голову, широко розплющивши очі й трохи розтуливши рота.

Ніхто не описав кліше тарантінівських інтерв'ю краще за нього: «сторхтій» і «маніяк»,

**«Якби я створював
тарантінівського персонажа,
він був би гучним, ніжним
і неймовірно чарівливим.
Але насамперед це має бути
всратий відморозок».**

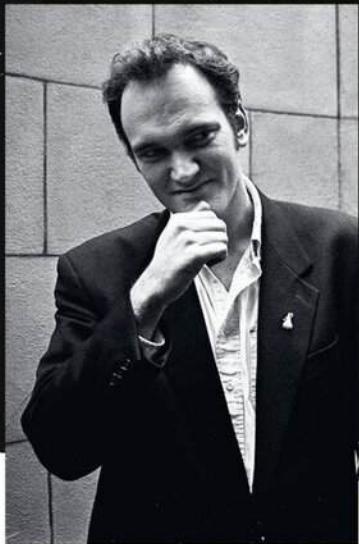
Пол Томас Андерсон

що завжди «ввалюється» у приміщення, «несамовито жестикулює» і таке інше. Проте його голос може звучати на диво м'яко, жести часом нагадують жіночі, і він нерідко торкається ямочки на підборідді, кажучи щось важливе. Его дає про себе знати, але Тарантіно завжди розповідає не тільки про свої роботи, а й про картини інших режисерів зі щирим ентузіазмом, що можна трактувати лише як повагу.

— Якби я створював тарантінівського персонажа, він був би гучногослий, ніжний і неймовірно чарівливий, але насамперед це має бути всратий відморозок, — сказав Vanity Fair його друг, режисер Пол Томас Андерсон, у 2003-му. — Я взяв би на цю роль когось із яйцями і незграбною походою, проте з дуже, дуже делікатними манерами.

Ця делікатність — спільний знаменник більшості акторів, з якими Тарантіно працює. Він сам актор і з задоволенням влаштовує несподіванки у стилі «Шоу Опри», коли запрошує тих, під кого спеціально писав роль, не через офіційні канали.

— Я грала у виставі в Лондоні, і яюсь увечері, після завіси, у гримерній з'явився Квентін, — розповідає Деріл Ганна про те, як Тарантіно запросив її в «Убити Білла». — Він сказав, що прилетів у Лондон подивитися мене

ВГОРІ. У фірмовій позі на фотопортреті Мартіна Гудейкра, 1994

ВНИЗУ. З давнім сподвижником, продюсером Гарві Вайнштейном, під час голлівудської прем'єри «Безславних виродків», серпень 2009

ВГОРІ. З Деріл Ганна, для якої він написав роль Ельз Драйвер з «Убити Білла» (2003)

на сцені та особисто повідомити, що написав під мене роль. Ми не були знайомі. Розказав, що побачив мене в телефільмі, назви якого я навіть не пам'ятала. Я подумала: «Ну звісно, вас знімає прихована камера». Я не знала, вірити чи ні, але через кілька місяців Квентін надіслав сценарій. Неймовірно.

Перш ніж прийняти остаточне рішення, Тарантіно любить потусуватися з тим, кого бачить у головній ролі. Початок цій традиції поклала п'янка з Тімом Ротом на Сансет-стріт, що передувала запрошенню актора у «Скажени пси». Джон Траволта потрапив у «Кримінальне чтиво» після того, як Тарантіно запросив його до себе в гості, і вечірка закінчилася на святанку спільним виконанням You're the One That I Want, яку Траволта співав ще в «Бріоліні».

Тарантіно любить довгі сцени, іноді до десяти хвилин, з мінімальним монтажем — ця манера проявилася ще у «Скажених псах». На майданчику він бігає скрізь, його заглушливий сміх лунає мало не сохвилями, але він притихає, коли дає настанови акторам.

— Квентін режисує пошепки, і це круто, бо почувавеш його спільником, — казав Девід Керрадіні під час зйомок «Убити Білла». — Він надзвичайно збуджений і неймовірно зосереджений на влучності моментів, які намагається схопити... Поєднує в собі крайнощі одержимого пророка і дбайливої квочки.

Тарантіно — один з небагатьох сучасних режисерів, які не користуються плейбеком. Він перевіряє кадрівання перед початком дубля, але вся його увага спрямована на те, що відбувається перед камерою. Під час танцю в Jack Rabbit Slim's у «Кримінальному чтиві» він рухався разом із Джоном Траволтою

та Умою Турман — тільки за кадром — і заплодував, коли вони закінчили.

— Ви зачарували нас на цілих тринадцять годин, — сказав він зіркам. Тарантіно влаштував чимало кінопереглядів і під час зйомок.

— Квентін — найкращий знавець кіно, і це впливає на нашу роботу, — згадував Бред Пітт про зйомки «Безславних виродків», де Тарантіно щочетверга крутив усе — від «Хорошого, поганого, злого» і до німецьких пропагандистських стрічок та забутих перлин на кшталт «Темного боку сонця» Джека Кардіфа.

Наприкінці знімального тижня Тарантіно влаштував вечірку з гульнею до кінця суботи, а в неділю відсипається, готуючись із понеділка знову працювати.

— Квентін полюбає розважатися, — казав Керрадіні, — і робить це із заразливим ентузіазмом та рішучістю.

Під час зйомок «Убити Білла» Тарантіно зі знімальною групою ходив по пекінських барах, що працювали вночі, і закидався екстазі на Великому китайському мурі. Коли знімали «Джанго вільного», вони блукали по барах Нью-Орлеана.

— Ми висіли до шостої чи сьомої ранку, потім спали цілий день, а в неділю розкумарювались, — згадував Тарантіно. — Наприкінці тижня я хочу тільки накуритися до вегетативного стану. Я просто вирубаюся.

Саллі Менке монтувала всі тарантінівські фільми — від «Скажених псів» до «Безславних виродків» — аж до раптової смерті від серцевого нападу, що спіткнув її під час прогулянки із собакою в каньйоні Бронсон у 2010-му. Вона працювала не в студії, а у спеціально обладнаному приватному будинку. Під час роботи над «Убити Білла» вони з Квентіном

Вгорі.
Друзі й компаньйони.
Із Семюелем
Л. Джексоном під час
відкриття Іменної зірки
на Голлівудській алеї
слави, 2015
ВНИЗУ ЛІВОРУЧ.
На церемонії «Вибір
кінокритиків»
з Тімом Ротом, 2011
ВНИЗУ ПРАВОРУЧ.
Із Джоном Траволтою
під час промоутури
«Кримінального чтива»,
1995

розумілися вже на рівні інстинктів і не спілкувалися, аж поки від початку зйомок не минуло п'ять місяців. Менке готувала чорновий монтаж обох фільмів, а Тарантіно знімав далі.

— Ми наче кіношне подружжя, — описувала Менке їхню співпрацю. — Фішка Квентіна — підібрати і скомпонувати. Ми вивчаємо інші фільми, сцени з них, але тільки для того, щоб уловити настрій, необхідний для нашої сцени. Наприклад, в «Убити Білла», коли Ума залишається віч-на-віч із 88 Скаженими, ми надихалися близькими планами Серджіо Леоне.

Ми прагнули відтворити, а не зробити омаж, проте в іншому контексті ця кіномова набуває нової свіжості. Усе вийшло неймовірно деталізовано.

Тарантіно фанатично спостерігає за глядачами. Він тринадцять разів дивився «Джекі Браун» у кінотеатрі Magic Johnson і роз'їжджав на жовто-чорному мустангу між восьмима залами в Лос-Анджелесі, щоб побачити реакцію глядачів на «Смертостійкого». «Мерзенну вісімку» він дивився об одинадцятій ранку на Різдва в торговельному центрі Del Amo в Торренсі, де виріс і зняв чимало сцен для «Джекі Браун».

ЛІВОРУЧ. Кадр з під час зйомок «Смертостійкого», 2006

ВГОРІ. «Віношне подружжя». Квентін із подругою і монтажеркою Саллі Менке на церемонії «Вибір кінокритиків», Беверлі-Гілз, 2007

ВГОРІ. «Великі митці крудуть, а не віддають шану». Сцени бійок в «Убити Білла» змонтовані за зразком близьких планів Серджіо Леоне
ПРАВОРУЧ. Портретне фото авторства Спенсера Вайнера, 2009

Тарантіно має парадоксальні погляди на перегляд кіно. З одного боку, він вважає глядацькі враження суто суб'єктивними.

— Якщо мій фільм подивиться мільйон глядачів, я б хотів, щоб у їхній уяві залишився мільйон різних фільмів, — каже Тарантіно, і стає зрозуміло, чому він ухилиється від відповіді на запитання про назву «Скажених псів» та вміст дипломата з «Кримінального чтива».

— Я люблю грати на ваших емоціях і люблю, коли те саме роблять зі мною, — додає він. — Це моя тема. У глядача й режисера садо-мазо стосунки, і в ролі мазохіста виступає глядач. Це так круто! Коли йдеш перекусити після сеансу, завжди є тема для розмови, бо ти ж був у кіно!

Саме напруга, яку створюють ці країнощі, — режисер як геніальний садист, що тримає глядачів на ланцюгу, і режисер як ніжний коханець, що підгодовує їхню суб'єктивність, — робить Тарантіно таким, який він є. Він немов режисеру з першого ряду кінозалу.

— Я насамперед фанат кіно, — казав він журналістам у 1992-му, коли «Скажени пси» переможно увірвалися на екрані. — Я схиблений на ньому.

У більшості режисерів такі слова прозвучали б виправданням на молоді роки, але для Тарантіно це ніби почесна відзнака. Так, він насамперед кіноман, а потім уже режисер. Це ключ до його особистості.

Під час роботи в прокаті «Відеоархів» на Мангеттен-біч Тарантіно за кілька місяців до прем'єри збирав газетні вирізки про фільми Браяна де Пальми — наприклад «Обличчя зі шрамом» у 1983-му або «Підставне тіло» у 1984-му — і вклеював їх у записник. Перший показ він відвідував сам, десь опівдні. А потім, розібравшись

із сюжетними тонкощами, ішов з другом на опівнічний сеанс.

— Від сімнадцяти до двадцяти двох я складав списки всіх фільмів, котрі дивився упродовж року в кіно, зокрема в залах другого показу. Я проставляв номери, прем'єри обводив, а потім вибирав найкращі фільми й роздавав свої нагородки. Кількість щороку була приблизно однакова — від 197 до 202. І це тоді, коли я сидів на міліні й купував квитки за власні гроші. Я дивився кіно заповом і переглядав у середньому 200 картин на рік.

Жан-Люк Годар, знімаючи «На останньому подиху» (1960) на легкі камери Arriflex, встановлені на візкі із супермаркету, запозичив синтаксис американських фільмів про гангстерів і переклав його власною мовою кінематографічного джазу. Так виник шаблон незалежного кіно. Тарантіно зробив щось подібне у «Скажених псах» і «Кримінальному чтиві» — фільмах, які поєднали в собі вибухи насильства, довгі дублі та зневажливі нападки на все, від бургерів до Мадонни, — і в процесі підняв незалежний кінематограф до стомільйонних бюджетів.

— Miramax — це «хатка, яку збудував собі Квентін Тарантіно», — казав засновник Miramax Гарві Вайнштейн. — Завдяки своєму авторитету він має карт-бланш.

За словами письменника Кленсі Сігала, Тарантіно стоїть «на голлівудському перехресті, де перетинаються винуватий сміх і садистська жорстокість».

Фільми Тарантіно, як і годарівські, насичені запозиченнями з інших картин, посиланнями на них та омажами — репліками, сценами, персонажами або ситуаціями, що підкреслюють кліше перед несподіваним сюжетним поворотом.